Wat is het nut van dat beest?

Het gebeurt wel eens dat het onderwerp van gesprek uitkomt op een of ander 'kriebelbeestje' dat in je omgeving leeft. Als dit een gesprek is met mensen die minder affiniteit hebben met natuur in het algemeen en insecten/andere geleedpotigen in het bijzonder, dan kan het zomaar gebeuren dat je prompt de vraag hoort: "Wat is het nou het nut van dat beest?"

Tekst Cor Oldenburg | **Foto** Linda Oldenburg

In de tweede helft van de vorige eeuw zijn economen actief aan de slag gegaan met het concept dat de mens diensten gebruikt van de natuur. Inmiddels is het begrip 'ecosysteemdiensten' gemeengoed geworden en wordt het ook door natuurwetenschappers en -organisaties veelvuldig gebruikt om de meerwaarde van ecosystemen of organismen te benadrukken. Meer dan eens gebeurt dit in de context van beleidsmakers die vooral economische belangen voor ogen hebben en natuurwaarden vergeten.
Ecosysteemdiensten worden onderverdeeld in vier categorieën: productverstrekking, regulerende diensten, culturele diensten en ondersteunende diensten. Onder productverstrekking vallen alle producten die de mens kan verkrijgen door natuurlijke processen in de breedste zin van het woord. Dit zijn bouwmaterialen (zoals hout), voedselproducten (door bijvoorbeeld het groeien van landbouwgewassen), medicijnen (zoals plantenstoffen die worden gebruikt bij hartproblemen) en producten voor persoonlijke hygiëne (zoals vetten en oliën). Een geleedpotig voorbeeld van productverstrekking is honing van honingbijen. Honingbijen en andere insecten zorgen ook voor bestuiving van gewassen. Dit valt onder de regulerende diensten, waar ook klimaat, water(berging), lucht en bodem (de aanwezigheid van substraat) toe behoren. Onder culturele diensten worden onder andere religie, inspiratie en educatie verstaan, en recreatie hoort er ook bij. Mestkevers zijn een goed voorbeeld van klein gespuis dat in het verleden zorgde voor culturele diensten. In het Oude Egypte werden mestkevers als heilig beschouwd. In de huidige maatschappij zijn mestkevers vooral goed voor ondersteunende diensten. Onder deze diensten worden allerlei kringlopen verstaan die zorgen voor de instandhouding van het leven op aarde, zoals de koolstofkringloop. Door uitwerpselen te gebruiken en te verspreiden, zorgen mestkevers voor het bemesten van de bodem. Andere geleedpotigen, zoals pissebedden, breken (dood) organisch materiaal af, waardoor voedingsstoffen weer vrijkomen voor plantengroei.

Bestuiving wordt beschouwd als een ecosysteemdienst.

Als we teruggaan naar bijen, hommels en andere bestuivers, dan kun je allerlei berekeningen loslaten op de activiteiten of aanwezigheid van deze beestjes. Zo kun je de economische, toegevoegde waarde berekenen van het in stand houden van een gezonde populatie aan bestuivers. Zijn er weinig bestuivers, dan is er bijvoorbeeld minder fruitoogst en kelderen de opbrengsten voor de fruitteler. Zo kan voor ecosystemen of organismen worden berekend wat zij met hun ecosysteemdiensten bijdragen aan de mensheid.
Het grote nadeel van het concept ecosysteemdiensten is dat het alleen in ogenschouw neemt waar de betreffende econoom/ecoloog aan denkt en waar op dat moment kennis over beschikbaar is. Daardoor worden niet per se alle (met name voor de mensheid) nuttige zaken van een willekeurig klein kriebelbeestje meegenomen in de berekening: 'meten is vergeten wat je niet meet'. Dat maakt de vraag over het nut van allerlei klein gespuis direct subjectief, aangezien het antwoord sterk afhankelijk is van de standpunten van de vraagsteller. Een tuinier die zijn dahlia's verloren ziet gaan aan naaktslakken, zal een ander antwoord geven dan de egelliefhebber die merkt dat een veelheid aan naaktslakken gunstig is voor de voedselvoorziening van zijn favoriete beest.
Eigenlijk is het nutteloos om de vraag "Wat is het nut van ...?" te stellen. Ik beantwoord de vraag altijd met een wedervraag: Waarom zou dat kriebelbeestje niet mogen bestaan? Dat beestje heeft net zoveel recht om op deze aardbol te zijn als de mens. En wat is eigenlijk het nut van de mens? Welke ecosysteemdiensten levert die soort? ■